

DOI: 10.33663/0869-2491-2025-36-195-203

УДК 340.1

**В. Ю. ВАСЕЦЬКИЙ,**  
кандидат юридичних наук\*  
ORCID: 0000-0001-5595-5291

## **ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ЯК КОМПОНЕНТ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЇ В РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІЙ ТА АНГЛОСАКСОНСЬКІЙ ПРАВОВИХ СІМ'ЯХ**

У статті розглядаються питання правореалізації в контексті проблеми реалізації прав людини як вищої цінності сучасного демократичного суспільства, яке притаманне романо-германській та англосаксонській правовим системам. Зазначається, що у процесі правореалізації рішення Європейського суду з прав людини на основі прецедентного права та їх виконання державами демонструють сучасний процес взаємопроникнення прецедентно-правового та позитивістського правових засад. З'ясовано, що особливістю юридичної відповідальності української держави по захисту основних прав і свобод людини є те, що відповідальною стороною виступає держава. Зазначено, що зміни у правовій сфері відображають суттєву рису правореалізації – динамічність, яка є не одномоментним актом, а постійним процесом, пов'язаним з трансформацією суспільних відносин, що змінилися. Цей процес є актуальним у наш час при вирішенні питань балансу безпеки держави і забезпечення прав і свобод людини, що є також необхідною додатковою гарантією безпеки з боку громадянського суспільства і кожної людини.

**Ключові слова:** правореалізація, права людини, юридична відповідальність держави, динамічність процесу правореалізації.

### **Vasetsky Viacheslav. Protection of human rights and freedoms as a component of legal implementation in the Romano-Germanic and Anglo-Saxon legal families**

*The article examines the issues of law enforcement in the context of the problem of implementing human rights as the highest value of a modern democratic society, which is inherent in the Romano-Germanic and Anglo-Saxon legal systems. It is noted that in the process of law enforcement, the decisions of the European Court of Human Rights based on case law and their implementation by states demonstrate the modern process of interpenetration of case law and positivist legal principles. It is found that a feature of the legal responsibility of the Ukrainian state to protect fundamental human rights and freedoms is that the state is the responsible party. It is noted that changes in the legal sphere reflect an essential feature of law enforcement - dynamism, which is not a one-time act, but a constant process associated with the transformation of changed social relations. This process is relevant in our time when addressing the issues of the*

---

\* **Vasetsky Viacheslav**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)

*balance of state security and ensuring human rights and freedoms, which is also a necessary additional guarantee of security on the part of civil society and each person.*

**Key words:** law enforcement, human rights, legal responsibility of the state, dynamism of the law enforcement process.

**Постановка проблеми, актуальність та аналіз літературних джерел і публікацій.** Суттєві події останнього часу, особливо всупереч усім напрацюванням за результатами Другої світової війни, набувають глобального характеру та мають тенденцію до ще більшого загострення. Правова наука не залишається осторонь у намаганні покращити ситуацію у теперішній час і, головне, напрацювати такі зміни у правовій сфері, які стануть запобіжником від виникнення жакликих подій у майбутньому. Це багатогранний процес перетворень у правовій сфері, серед яких є не тільки напрацювання правових норм у результаті правотворчої діяльності, а й діяльність у напрямі правореалізації, яка передбачає, зокрема, реалізацію норм права, тобто втілення розпоряджень правових норм у правомірній поведінці суб'єктів права, у їх практичній діяльності, їх втілення у життя, що можна розглядати як процес і як кінцевий результат.

Як зазначає О. Скакун, реалізувати нормативні розпорядження, що містяться в законах та інших нормативно-правових актах, означає втілити в життя волю законодавця й інших суб'єктів правотворчості, спрямовану на встановлення правопорядку. Без такої реалізації право втрачає своє соціальне значення і призначення<sup>1</sup>. На думку Л. Фридмана, без втілення юридичних норм у реальне життя вони є лише декларованими, втрачають своє соціальне призначення<sup>2</sup>. Правореалізація як спосіб реалізації юридичної норми або як результат її реалізації, на думку П. М. Рабіновича, дає змогу підвищити ефективність правового регулювання суспільних відносин, також розуміючи реалізацію права як фактичне здійснення правових приписів у поведінці та діяльності (бездіяльності) суб'єктів права<sup>3</sup>. В Українській юридичній енциклопедії надається визначення поняття реалізації норм права – це процес втілення правових приписів у поведінці суб'єктів та їх практичній діяльності по здійсненню прав та виконанню юридичних обов'язків<sup>4</sup>. Реалізація права – це інтелектуально-вольова діяльність суб'єктів права, що спрямована на використання, виконання, дотримання та застосування правових норм, здійснюється для задоволення потреб і досягнення бажаного особистого чи соціального результату.

Водночас у юридичній науці застосовується й більш широке уявлення про поняття «правореалізація». Так, у Великій українській юридичній енциклопедії у визначенні правореалізації як важливої складової правового регулювання, процесу і результату об'єктивації змісту правових норм і принципів у правовідносинах, тобто узгодження фактичного стану речей з правовими настановами, йдеться як про відповідне замовлення дійсності (так званої об'єктивної реальності), так і про правову оцінку фактичних станів (кваліфі-

кація правопорушень, визнання права у зв'язку з тривалим фактичним володінням і користуванням тощо). Зазначається, що існує чимало підходів до розуміння поняття «правореалізація»: ототожнення із правовим регулюванням, як певну стадію правовідносин, як дію права. Найбільш поширеним і найглибше обґрунтованим у правовій доктрині є розгляд правореалізації в контексті правового регулювання. Зазначається також, що поширена класифікація форм правореалізації є проблематичною. Вона, зокрема, не передбачає можливості реалізації принципів права як найбільш абстрактних і загальних настанов, певною мірою суперечить сучасному розумінню права як системи принципів і норм, акцентуючи лише на правових нормах<sup>5</sup>.

Питання реалізації права набули особливої актуальності у зв'язку з правовими реформами, що з необхідністю відбудуться в Україні після закінчення війни і будуть пов'язані як зі змінами в чинному законодавстві, так і за умов дотримання людиною, суспільством і державою визначених правових норм. Реалізація права розглядається як процес, як комплексне явище, яке поряд з його розглядом через поняття правового регулювання, охоплює й інші виміри: особливість суспільних явищ, що відбуваються; принципи та ціннісні орієнтири, що визначають та супроводжують правореалізацію. У романо-германській правовій системі з цих позицій відокремлюються певні етапи процесу реалізації права. На початковому етапі відбувається процес закріплення природних прав, де права людини є складовим елементом природного права. Правам людини надається форма закону, їх конституційне закріплення та деталізація в поточному законодавстві.

**Метою роботи** є аналіз правореалізації в контексті проблеми реалізації прав людини, як вищої цінності сучасного демократичного суспільства, яке притаманне романо-германській та англосаксонській правовим системам і визначає взаємовплив державно-правової і прецедентно-правової доктрин у сфері реалізації прав людини.

**Основний зміст.** Проблему реалізації прав людини доцільно розглядати, виходячи з уявлення поняття «правореалізація» у широкому розумінні як систему принципів і норм, ціннісних факторів, ментальних аспектів розвитку суспільства. Реалізація прав людини є тим предметом, що потребує комплексного дослідження правореалізації як важливого елементу правової реальності<sup>6</sup>.

Принципи, на яких ґрунтується реалізація норм права, охоплюють такі, як: законність, обґрунтованість, доцільність, принцип соціальної справедливості. У цьому відношенні показовим є аналіз Р. Давида, який стверджує, що право країн романо-германської правової сім'ї – це завжди право, що базується на принципах, як і потребує система<sup>7</sup>.

Перший з них – законність як неухильне дотримання державними органами та посадовими особами закону в процесі реалізації норм права<sup>8</sup>, необхідно розглядати також з урахуванням просторово-темпоральних особливостей дії відповідних норм і, що є не менш важливим, з позицій, які дають змогу

виокремити правові сім'ї. Так, у романо-германській правовій системі, до якої належить і правова система України, починаючи з XIX ст., панівна роль відведена закону. В силу історичних причин право виступає тут як засіб регулювання відносин між громадянами. Інша правова сім'я – загального права, має зовсім інші характерні риси, ніж право всіх систем романо-германської сім'ї. Загальне право було створено суддями, норми якого є менш абстрактними й спрямовані на розв'язання конкретної проблеми, а не формування загального правила поведінки на майбутнє. Проте, як зазначає Р. Давид, природа права у всій західній сім'ї розуміється однаково. Відмінність полягає лише в тому, що в країнах романо-германської правової сім'ї намагаються знайти справедливе юридичне рішення, з використанням техніки, в основі якої лежить закон. Водночас у країнах, що належать до сім'ї загального права, прагнуть такого ж результату, опираючись на судові рішення<sup>9</sup>.

У сучасних умовах глобалізації спостерігається тенденція зближення правових систем. Традиційні правові інститути романо-германської правової системи зазнають впливу прецедентно-правової судової практики. Водночас спостерігається вплив позитивістської правової системи на прецедентно-правову. Визначальним фактором у цьому процесі є загальнолюдські засади, права людини, які відображають рух до визнання людини однією з найвищих цінностей цивілізації.

Треба зазначити, що саме забезпеченню прав і свобод людини і громадянина в контексті питань правореалізації в останні роки значна увага науковців і практиків у галузі права присвячена принципу верховенства права. Так, у циклі робіт у книзі «Law, Liberty, and the Rule of Law»<sup>10</sup> розглядається взаємозв'язок не лише між верховенством права, правами людини та розподілом влади, а й між верховенством права, конституціоналізмом і демократією. В окремих розділах з'ясовується співвідношення стандартів прав людини з іншими принципами права, що безпосередньо пов'язане з правозастосуванням як однієї з форм правореалізації. J. Nickel, поєднуючи філософські, юридичні та політичні підходи, розглядає питання про те, що таке права людини, яким має бути їхній зміст і чи можна їх виправдати та як. Питання захисту прав людини розглядається, зокрема, з позиції, що тільки державний захист може мати юридичний характер<sup>11</sup>.

Наочним прикладом правозастосування як форми реалізації права, коли спостерігається взаємопроникнення прецедентно-правового та позитивістського правових засад, є діяльність Європейського суду з прав людини, який свої рішення виносить на основі прецедентного права. Творча діяльність суддів стосовно норм про фундаментальні права та свободи, що ґрунтується на доктрині судового прецеденту, стає вагомим фактором при вирішенні справ Судом. З іншого боку, прецедентне право Суду є обов'язковим для країн, що підписали та ратифікували Конвенцію про захист прав і свобод людини (ETS No.5)<sup>12</sup>, незалежно від належності країни до конкретної правової сім'ї. Україна, яка належить до романо-германської правової сім'ї, де

основним джерелом права є нормативно-правовий акт, підписавши Конвенцію, тим самим зобов'язалася закріпити у своєму національному законодавстві основні положення Конвенції. Держава повинна не лише мати законодавство, яке найбільш повною мірою забезпечує дотримання конвенційних прав та свобод, а й вживати всіх необхідних заходів для того, щоб воно реально діяло, а не залишалося лише на декларативному рівні. Вимоги Конвенції ставлять державу перед необхідністю утримуватися від будь-яких дій, які могли б призвести до порушення прав і свобод. Практика Суду може стати підставою для внесення державами – учасниками Конвенції значних змін до свого національного законодавства<sup>13</sup>.

Реалізація в Україні положень Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і відповідно зобов'язань держави є тими основними факторами, які визначають юридичну відповідальність української держави щодо забезпечення захисту основних прав і свобод людини і громадянина, створення засобів і процедур, вироблення відповідних механізмів у цьому напрямі<sup>14</sup>. Особливістю правозастосування у відносинах, що стосуються юридичної відповідальності держави перед людиною у сфері дотримання прав людини, є те, що відповідальною стороною виступає держава.

Принципи конституційно-правового статусу людини і громадянина, конституційні норми, в яких визначені повноваження відповідних органів державної влади щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також їх відповідальність, формують конституційні гарантії. У ст. 3 Конституції України визначається: «Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави»<sup>15</sup>. Забезпечення прав та свобод людини і громадянина є стрижневою системою всієї нормативної бази держави. Конституція України передбачила можливість захисту прав і свобод людини і громадянина судом (ст. 55). Конституція України є правовим актом прямої дії. Згідно зі ст. 22 «Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод». Права людини і громадянина передбачені окремими статтями Конституції України (статті 55–63). У них гарантуються такі права і обов'язки: право на судовий захист прав і свобод людини і громадянина; право на звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; право звернення до міжнародних інституцій; право знати свої права і обов'язки; право на правову допомогу і свободу вибору захисника своїх прав; право захищати свої права і свободи від порушень та протиправних посягань; право на відшкодування шкоди, заподіяної державою.

Тобто права і свободи людини не тільки проголошуються, а й повинні реалізовуватися за допомогою механізму використання, виконання, дотримання відповідних конституційних правових норм.

У наш час у зв'язку з агресією РФ проти України і також суттєвих змін у глобалізованому світі, що також мають відношення до подій в Україні, знач-

ною мірою змінюються й підходи до співвідношення між забезпеченням прав людини і безпекою держави, основний обов'язок якої є забезпечення прав і свобод людини. До цих питань прикута пильна увага правової спільноти. О. Кваша зазначає, що історія України ХХІ ст. свідчить, що слабка держава не здатна захистити права і свободи своїх громадян, гарантовані Конституцією України. Держава має обов'язок створення ефективної системи захисту власної безпеки для забезпечення прав і свобод своїх громадян, гарантованих Конституцією України. Тому, на її думку, саме держава є імперативом в ієрархії цінностей кримінально-правової охорони, бо її вразливість і незахищеність зумовлює загрози для кожної людини та несе небезпеку для українського суспільства загалом<sup>16</sup>.

Зміни у правовій сфері, які відбуваються натеper і які матимуть місце у близькому майбутньому, торкнуться багатьох сторін правової дійсності. Їх призначення в ході процесу правореалізації має бути спрямоване на перетворення розроблених юридичних моделей поведінки в практичну реальність, у дієву систему суспільних відносин. У них, як можна передбачити, знайдуть необхідний баланс питання як безпеки держави і суспільства, так і питання забезпечення прав і свобод людини, що є необхідною умовою для додаткових гарантій безпеки з боку громадянського суспільства загалом і кожної людини зокрема. Такі зміни у правовій сфері відображають суттєву рису правореалізації – динамічність, тобто діяльність суб'єктів у процесі правореалізації, яка не є одномоментним актом, а постійним процесом, що спрямований на втілення в життя приписів законодавства, які є здатними до трансформації відповідно до суспільних відносин, що змінилися.

**Висновки.** Проблему реалізації прав людини доцільно розглядати, виходячи з уявлення поняття «правореалізація» у широкому розумінні – як систему норм, принципів, ціннісних факторів, ментальних аспектів розвитку суспільства. Реалізація прав людини потребує комплексного дослідження правореалізації як важливого елементу правової реальності.

Правозастосування як форми реалізації права в діяльності Європейського суду з прав людини при винесенні рішень на основі прецедентного права і їх виконанні державами, що належать до різних правових систем, демонструє сучасний процес взаємопроникнення прецедентно-правової та державно-правової доктрин. Реалізація в Україні положень Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод людини визначає юридичну відповідальність української держави по забезпеченню захисту основних прав і свобод людини і громадянина. Особливістю правозастосування у цьому відношенні є те, що відповідальною стороною виступає держава.

Питання реалізації права набули особливої актуальності у зв'язку з правовими реформами, що з необхідністю відбудуться в Україні після закінчення війни. Зміни у правовій сфері відображають суттєву рису правореалізації – динамічність, тобто діяльність суб'єктів у процесі правореалізації, яка не є одномоментним актом, а постійним процесом, що спрямований на втілен-

ня в життя приписів законодавства, які є здатними до трансформації відповідно до суспільних відносин, що змінилися. У зв'язку з цим, як можна передбачити, знайдуть необхідний баланс питання як безпеки держави і суспільства, так і питання забезпечення прав і свобод людини, що є необхідною умовою для додаткових гарантій безпеки з боку громадянського суспільства загалом і кожної людини зокрема.

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. С. 386.
2. Friedman, L. M. *Impact: How Law Affects Behavior*. Cambridge: Harvard University Press, 2016. P. 220.
3. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави. Київ: Атіка, 2001. С. 127.
4. Пархоменко Н. М. Реалізація норм права. *Юридична енциклопедія: в 6-т. Т. 5* / редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Укр. енцикл., 2003. С. 246.
5. Бочаров Д. О. Правореалізація. *Велика українська юридична енциклопедія: в 20-т. Т. 3: Загальна теорія права*. Харків: Право, 2017. С. 584–587.
6. Alexy R. *Law's Ideal Dimension*. Oxford: Oxford University Press, 2021. 352 p.
7. Давид Р., Жофре-Спинози К. Основные правовые системы современности. Москва: Международные отношения, 1998. С. 74.
8. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2006. С. 452.
9. Там само. С. 21–22, 77.
10. Flores I. B., Himma K. E. *Law, Liberty, and the Rule of Law*. Springer Dordrecht. 2013. X, 190 p. <https://doi.org/10.1007/978-94-007-4743-2>.
11. Nickel J. W. *Making Sense of Human Rights*. Wiley-Blackwell; 2nd edition. 2007. 276 p.
12. Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини (ETS No.5) із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколу № 11. *Збірка договорів Ради Європи. Українська версія*. Київ: Парламентське видавництво, 2000. 656 с.
13. Наслідки реалізації судових рішень у 1995 та 1996 роках. *Практика Європейського суду з прав людини*. 1997. Вип. 2. С. 15–21.
14. Васецький В. Ю. Розділ: Захист прав та свобод людини у сфері дії права. Дія права: інтегративний аспект: монографія / відп. ред. Н. М. Оніщенко. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2010. С. 178–179.
15. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
16. Кваша О. О. Кримінально-правова охорона державної безпеки України. *Альманах права. Правові засади нормотворчої діяльності: національний і зарубіжний досвід*. Вип. 15. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2024. С. 44–51. DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-44-51

### References

1. Skakun O. F. *Teoriia derzhavy i prava*: Pidruchnyk. Kharkiv: Konsum, 2001. S. 386.
2. Friedman, L. M. *Impact: How Law Affects Behavior*. Cambridge: Harvard University Press, 2016. P. 220. ISBN: 0674971051, 978-0674971059.
3. Rabinovych P. M. *Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy*. Kyiv: Atika, 2001. S. 127.
4. Parkhomenko N. M. *Realizatsiia norm prava. Yurydychna entsyklopediia: v 6-t. T. 5* / Redkol.: Yu. S. Shemshuchenko ta in. Kyiv: Ukr. entsykl., 2003. S. 246.
5. Bocharov D. O. *Pravorealizatsiia. Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: v 20-t. T. 3: Zahalna teoriia prava*. Kharkiv: Pravo, 2017. S. 584–587.
6. Alexy R. *Law's Ideal Dimension*. Oxford: Oxford University Press, 2021. 352 p.
7. Davyd R., Zhofre-Spynozy K. *Osnovnye pravovye systemy sovremennosti*. Moskva: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1998. S. 74.
8. *Teoriia derzhavy i prava. Akademichnyi kurs: Pidruchnyk* / Za red. O. V. Zaichuka, N. M. Onishchenko. Kyiv: Yuryнком Inter, 2006. S. 452.
9. Там само. S. 21–22, 77.



10. Flores I. B., Himma K. E. Law, Liberty, and the Rule of Law. Springer Dordrecht. 2013. X, 190 p. <https://doi.org/10.1007/978-94-007-4743-2>. 11. Nickel J. W. Making Sense of Human Rights. Wiley-Blackwell; 2nd edition. 2007. 276 p. 12. Konventsiiia pro zakhyst prav i svobod liudyny (ETS No.5) iz popravkamy, vnesenymy vidpovidno do polozhen Protokolu № 11. Zbirka dohovoriv Rady Yevropy. Ukrainska versiia. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo, 2000. 656 s. 13. Naslidky realizatsii sudovykh rishen u 1995 ta 1996 rokakh. Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. 1997. Vyp. 2. S. 15–21. 14. Vasetskyi V. Iu. Rozdil: Zakhyst prav ta svobod liudyny u sferi dii prava. Diia prava: intehrativnyi aspekt: Monohrafiia / Vidp. red. N. M. Onishchenko. Kyiv: Vydavnytstvo «Iurydychna dumka», 2010. S. 178–179. 15. Konstytutsiia Ukrainy, pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 roku. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> 16. Kvasha O. O. Kryminalno-pravova okhorona derzhavnoi bezpeky Ukrainy. Almanakh prava. Pravovi zasady normotvorchoi diialnosti: natsionalnyi i zarubizhnyi dosvid. Vyp. 15. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2024. S. 44–51. DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-44-51

**Vasetsky Viacheslav. Protection of human rights and freedoms as a component of legal implementation in the Romano-Germanic and Anglo-Saxon legal families**

*The article examines the issues of law enforcement in the context of the problem of implementing human rights as the highest value of a modern democratic society, which is inherent in the Romano-Germanic and Anglo-Saxon legal systems. The issues of law enforcement have become particularly relevant in connection with the legal reforms that will necessarily take place in Ukraine after the end of the war and will be associated with both changes in current legislation and compliance with certain legal norms by individuals, society and the state. Law enforcement is considered as a process, as a complex phenomenon, which, along with its consideration through the concept of legal regulation, includes other dimensions: the peculiarity of the social phenomena that occur; principles and value orientations that determine and accompany law enforcement. In the Romano-Germanic legal system, certain stages of the law enforcement process are separated from these positions.*

*The purpose of the work is to analyze the implementation of law in the context of the problem of the implementation of human rights as the highest value of a modern democratic society, which is inherent in the Romano-Germanic and Anglo-Saxon legal systems and determines the mutual influence of state-legal and case-law doctrines in the field of the implementation of human rights.*

*The problem of the implementation of human rights is considered based on the concept of «legal implementation» in a broad sense as a system of principles and norms, value factors, mental aspects of the development of society. The principles on which the implementation of legal norms is based include the following: legality, justification, expediency, the principle of social justice. R. David argues that the law of the countries of the Romano-Germanic legal family is always law based on principles, as the system requires.*

*It is noted that in the process of law enforcement, the decisions of the European Court of Human Rights based on case law and their implementation by states demonstrate the modern process of interpenetration of case law and positivist legal principles. The implementation in Ukraine of the provisions of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms determines the legal responsibility of the Ukrainian state to ensure the protection of fundamental*



*rights and freedoms of man and citizen. It has been found that a feature of the legal responsibility of the Ukrainian state to protect fundamental human rights and freedoms of man is that the state is the responsible party.*

*It is concluded that the issues of law enforcement have become particularly relevant in connection with the legal reforms that will necessarily take place in Ukraine after the end of the war. Changes in the legal sphere reflect an essential feature of law enforcement – dynamism, that is, the activity of subjects in the process of law enforcement, which is not a one-time act, but a continuous process aimed at implementing the provisions of the legislation, which are capable of transformation in accordance with the changed social relations. In the system of social relations, as can be predicted, the necessary balance will be found between the issues of both the security of the state and society, and the issue of ensuring human rights and freedoms, which is a necessary condition for additional security guarantees from the side of civil society and each person individually.*

**Key words:** *law enforcement, human rights, legal responsibility of the state, dynamism of the law enforcement process.*